

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Мініна Микити Олександровича
«Особливості розвитку резильєнтності студентської молоді»,
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 «Психологія»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з основними науково-дослідними роботами

На сучасному етапі розвитку суспільства, який визначається процесами демократизації та гуманізації, особливої ваги набуває проблема духовного становлення особистості, а також виявлення чинників і умов її самоактуалізації. У цьому контексті все більш актуальними стають дослідження феномена резильєнтності студентської молоді. Резильєнтність як важливий чинник дозволяє протистояти стресу, зберігаючи психічну рівновагу та мінімізуючи його негативні наслідки. Тривалі воєнні дії, спричинені російською збройною агресією, справляють значний негативний вплив на ментальне здоров'я, що ще більше підсилює потребу у розвитку резильєнтності студентської молоді.

Незважаючи на вміння зберігати психологічну рівновагу у стресових ситуаціях, швидко адаптуватися до змін і знаходити внутрішні ресурси для вирішення проблем є ключовими навичками, які забезпечують успішність соціальної та професійної інтеграції молодої людини все ще залишається недостатньо дослідженим. Вивчення цих аспектів дозволяє виявити фактори, що сприяють збереженню та зміцненню психічного здоров'я, а також розробити ефективні стратегії профілактики та корекції розвитку резильєнтності студентської молоді.

Питання розвитку резильєнтності студентської молоді привертає увагу багатьох вітчизняних дослідників, зокрема Е. Грішина, В. Єгорової, О. Односталко, Л. П'янківської та О. Якимець. На їхню думку, здатність молодої людини самостійно вирішувати життєві проблеми та обирати ефективні стратегії подолання труднощів є ключовими умовами її успішної самореалізації та навчання.

Проблему формування резильєнтності особистості також досліджували численні вітчизняні (К. Балахтар, С. Бужинська, Е. Грішин, К. Гуцол, З.Кіреєва, Г. Лазос, Т. Титаренко, І. Хоменко, О. Чиханцова) та зарубіжні (Л.Ален, О. Байер, М. Маргаліт, А. Мастен, Дж. Річардсон, М. Фразер, О.Фріборг, К. Хертом) науковці. У своїх працях вони розкривають сутність резильєнтності як психологічного феномену, а також визначають основні соціально-психологічні чинники, що сприяють її розвитку. Водночас дослідження, присвячені психологічним особливостям розвитку резильєнтності саме у студентської молоді, є обмеженими за

кількістю. Серед авторів, які розглядали цю проблему, варто відзначити Е. Грішина, С. Кузікову, О. Односталко та О. Шевченко.

Актуальність цього дослідження полягає в сутності розвитку резильєнтності як важливої умови в здатності долати стреси та важкі періоди конструктивним шляхом для збереження та підтримки психологічного здоров'я.

Дисертаційне дослідження виконане у межах комплексних науково-дослідних тем кафедри психології Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» «Соціально-психологічний супровід збереження психічного здоров'я особистості в умовах трансформації суспільства», «Трансформаційні процеси розвитку та становлення особистості у кризових ситуаціях: сучасні психосоціальні виміри» (Державний реєстраційний номер: 0122U201363 від 06.11.2022).

2. Мета і задачі дослідження

Мета дослідження – виявити особливості формування та розвитку резильєнтності у студентської молоді та визначити основні психологічні умови та чинники, що сприяють її підвищенню в процесі соціальної та навчальної адаптації.

Для досягнення мети дослідження вирішувалися такі завдання:

- Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення феномена резильєнтності в сучасній психологічній науці та визначити основні концепції її розуміння;

- З'ясувати вікові особливості розвитку резильєнтності в юнацькому віці, зокрема у студентський період як чутливий до змін етап життєвого шляху особистості;

- Виявити й охарактеризувати індивідуально-психологічні, соціокультурні та освітні чинники, що впливають на формування резильєнтності студентської молоді;

- Емпірично дослідити рівень розвитку резильєнтності студентської молоді з використанням відповідних психодіагностичних методик;

- Проаналізувати психологічні предиктори, що зумовлюють високий або низький рівень резильєнтності у студентів в умовах соціального напруження;

- Розробити та апробувати психологічну програму розвитку резильєнтності студентської молоді з урахуванням виявлених чинників і потреб цільової аудиторії;

- Оцінити ефективність розробленої програми за допомогою повторного психодіагностичного вимірювання та визначити динаміку змін;

- Надати практичні рекомендації для викладачів, психологів і працівників освітніх закладів щодо створення умов для підтримки та розвитку резильєнтності студентської молоді.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна

Дисертаційне дослідження було виконане автором самостійно та містить наукові положення і нові результати, які мають значну наукову цінність для теорії та практики в галузі спеціальності 053 «Психологія».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

вперше: здійснено комплексне емпіричне дослідження ефективності психокорекційної програми розвитку резильєнтності студентської молоді в умовах соціальної нестабільності та академічної невизначеності, що дозволило кількісно підтвердити вплив програми на ключові психічні й фізіологічні характеристики, пов'язані зі стресостійкістю та адаптивністю особистості;

визначено: динаміку змін основних показників резильєнтності, психоемоційного стану, суб'єктивного сприйняття стресу, психофізіологічного напруження, функціонального самопочуття, копінг стратегій та рівня соціального самоконтролю на основі статистично валідного аналізу даних за вісьмома психодіагностичними методиками;

теоретично обґрунтовано доцільність розгляду резильєнтності як динамічного інтегративного утворення, що включає когнітивний, емоційно-регуляторний, соціально-комунікативний, фізіологічний та поведінковий, і функціонує як адаптаційний ресурс у складних соціальних умовах.

досліджено рівень розвитку резильєнтності студентської молоді та встановлено його залежність від таких психологічних предикторів, як емоційна стабільність, самооцінка, комунікативна компетентність, адаптаційний потенціал, мотивація досягнення та ціннісні орієнтації;

доведено високу ефективність впровадженої психокорекційної програми розвитку резильєнтності студентської молоді, яка забезпечує істотне зниження рівня стресу (PSS-10), емоційного напруження (SCL-90-R), психофізіологічного дискомфорту (PSM-25), а також сприяє підвищенню загальної стресостійкості (CD-RISC), покращенню копінг-стратегій (CISS, Д. Амірхан), комунікативного самоконтролю (М. Снайдер) та функціонального стану (САН); усі виявлені зміни є статистично значущими з високим розміром ефекту (Cohen's $d \geq 1.0$);

розроблено та апробовано структуровану психокорекційну програму, що включає чотири функціональні блоки – розвиток емоційної саморегуляції, подолання тривожності, формування позитивного мислення та активізацію соціальної підтримки – яка тривала чотири місяці та охопила 125 студентів експериментальної групи; програму протестовано з дотриманням умов наукового контролю й повторного вимірювання;

виокремлено практичні рекомендації для фахівців психологічної служби, науково-педагогічних працівників та адміністрацій закладів вищої освіти щодо створення психоемоційно безпечного освітнього середовища, що сприяє розвитку

резильєнтності, з урахуванням індивідуально-психологічних і гендерних особливостей студентської молоді;

поглиблено та уточнено: понятійно-категоріальний апарат дослідження феномена резильєнтності в межах сучасної психологічної науки, з урахуванням вікових особливостей студентської молоді, що дало змогу визначити резильєнтність як інтегральну здатність особистості до адаптації, саморегуляції та збереження функціональної цілісності в умовах стресу та невизначеності; структура резильєнтності як цілісного психічного утворення, що включає когнітивно-оцінювальні, емоційно-вольові, мотиваційні, поведінкові та фізіологічні компоненти, кожен з яких може бути цілеспрямовано розвинений у рамках психокорекційного впливу; критерії, показники та психодіагностичні інструменти оцінювання рівня резильєнтності студентської молоді, що забезпечило можливість валідного вимірювання динаміки змін у процесі впровадження програми.;

подальшого розвитку набули: підходи до психологічного супроводу студентської молоді в системі вищої освіти в контексті формування резильєнтності як ресурсу життєстійкості, самореалізації та соціальної адаптації.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Мініна М.О. полягає в концептуальному обґрунтуванні резильєнтності як важливого психологічного феномену, що визначає здатність молоді ефективно долати життєві труднощі та адаптуватися до змінних умов сучасного суспільства; розробці та операціоналізації структурної моделі резильєнтності студентської молоді яка є багатовимірною системою, що включає оптимізм, соціальну підтримку, самопроєктування, самооставлення, цілепокладання та смисли, що відіграють провідну роль у подоланні труднощів студентського життя та забезпечують особистісне зростання в умовах сучасного світу; виявлено вплив різних чинників на становлення резильєнтності у студентському середовищі, що залежить як від внутрішніх ресурсів (емоційний інтелект, самооцінка, рефлексія), так і від зовнішніх умов (сімейна підтримка, навчальне середовище, соціальні мережі); встановлено формування резильєнтності студентської молоді під впливом комплексу факторів, що поєднують індивідуально-психологічні особливості та соціокультурні умови.

Практичне значення полягає у створенні, науковому обґрунтуванні та емпіричній перевірці ефективності психокорекційної програми розвитку резильєнтності студентської молоді, яка може бути впроваджена в практику діяльності психологічних служб закладів вищої освіти, центрів психологічної допомоги, а також у тренінгову й освітню діяльність.

Отримані теоретичні та практичні результати проведеного Мініним М.О.. дослідження підтверджені відповідними довідками апробаційного характеру, що засвідчують впровадження наукових результатів в освітній процес Уманського

державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Харківського інституту Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Приватного вищого навчального закладу «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

5. Апробація результатів дослідження

Основні положення дисертаційної роботи, теоретичні та практичні висновки дослідження доповідались на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема: міжнародна науково-практична конференція (Полтава–Лубни, 20-21 лютого 2025 р.), міжнародна науково-практична конференція “Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності” (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 23–24 травня 2024 р.), міжнародна науково-практична конференція (Полтава, 22-23 лютого 2024 р.), Всеукраїнський науково-методичний семінар-марафон з міжнародною участю «Дитинство: сучасні реалії, виклики, перспективи» (Полтава, 31 травня 2024 року), круглий стіл до Дня працівника соціальної сфери з міжнародною участю «Здоров’язбережувальний простір працівників соціальної сфери» (Полтава – Лубни, 7 листопада 2024 року), Міжвузівський круглий стіл «Трансформаційні процеси розвитку та становлення особистості» (Київ-Хмельницький-Харків, 2024), Всеукраїнська наукова конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених «Особистість у фокусі соціогуманітарних, педагогічних та психологічних наук» (Полтава, 31 травня 2024).

6. Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора

Аналіз кількості наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації, засвідчив, що результати дослідження, які викладені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно та повною мірою відображені в публікаціях і доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях.

За результатами дисертаційної роботи опубліковано одинадцять наукових праць, у тому числі дві статті проіндексовані у наукометричній базі Scopus, дві статті у фахових виданнях України, внесених до міжнародних науково-метричних баз даних, три праці апробаційного характеру, чотири доповіді на міжнародних і всеукраїнських конференціях, круглих столах, марафонах.

**Статті в наукових фахових виданнях з психології,
включених до переліку, затвердженого МОН України та
міжнародних наукометричних баз даних:**

1. Minin M, Tverezovska N, Tabakar K, Kunchenko D, Babii M, Barzylovych A. Ensuring sustainable development through comprehensive psychological support and population rehabilitation. *Salud, Ciencia y Tecnología* [Internet]. 2025 Feb. 22 [cited 2025 Jul. 11];5:1467.

<https://sct.ageditor.ar/index.php/sct/article/view/1467>

2. Shcherbak, T., Lukashov, O., Koval, I., Kruglov, K., Minin, M., Nosov, P., Zinchenko, S., Hoian, I. (2024) Compensatory phase of fatigue among football players in the organization of motivational structure. *Journal of Physical Education and Sport*, 24 (11), art. no. 279, pp. 1528-1541. DOI: 10.7752/jpes.2024.11279

<https://www.efsupit.ro/images/stories/november2024/Art%20279.pdf>

3. МІНІН, М. (2025). Модель резильєнтності студентської молоді. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія, (1 (66), 80-85. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.1.11>

<https://journals.maup.com.ua/index.php/psychology/article/view/4716>

5. Мінін М. Психологічні предиктори резильєнтності студентської молоді. *Габітус*. Вип. 70. 2025. С.157-161 DOI <https://doi.org/10.32782/26635208>. 2025.70.28 <http://habitus.od.ua/journals/2025/70-2025/30.pdf>

Тези на конференціях апробаційного характеру:

1. Мінін М. Психологічні чинники розвитку резильєнтності у студентської молоді. Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку : зб. наук. праць за матер. IV міжнародної наук.- практ. конф. (Полтава–Лубни, 20-21 лютого 2025 р.) / за ред. Л. О. Данильчук. Полтава : в-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. Том I. 303 с. С. 280-284.

2. М .О. Мінін, Я. М. Раєвська. Особливості розвитку резильєнтності студентської молоді: теоретичний дискурс Проблеми модернізації України: [зб. наук. пр.]. Вип. 17: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції “Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності” (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 23–24 травня 2024 р.) /редкол. : С. В. Храпатий (голова) [та ін.]. 2024.С. 314-317.

3. Мінін М. Соціокультурні та індивідуально-психологічні аспекти резильєнтності. Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку : зб. наук. праць за матер. III міжнародної наук. практ. конф. (Полтава, 22-23 лютого 2024 р.) / за ред. Л. О. Данильчук. Полтава : в-во ДЗ

«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2024. Том II. С. 29-33.

4. Мінін М. Психологічні особливості резильєнтності старших підлітків в умовах воєнного часу. III Всеукраїнський науково-методичний семінар-марафон з міжнародною участю «Дитинство: сучасні реалії, виклики, перспективи». Полтава, 31 травня 2024 року.

5. Мінін М. Складові психологічного здоров'я здобувачів вищої освіти. IV круглий стіл до Дня працівника соціальної сфери з міжнародною участю «Здоров'язбережувальний простір працівників соціальної сфери». Полтава – Лубни, 7 листопада 2024 року.

6. Мінін М. Психологічні умови та методи розвитку резильєнтності студентської молоді. Міжвузівський круглий стіл «Трансформаційні процеси розвитку та становлення особистості». Київ-Хмельницький-Харків, 2024.

7. Мінін М. Аналіз проблеми розвитку резильєнтності студентської молоді. III Всеукраїнська наукова конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених «Особистість у фокусі соціогуманітарних, педагогічних та психологічних наук». Полтава, 31 травня 2024.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Мініна Микити Олександровича на тему: «Особливості розвитку резильєнтності студентської молоді» є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що стосується актуальної проблематики і містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних та практичних завдань щодо розвитку резильєнтності як внутрішнього ресурсу особистості студентської молоді для подолання стресових ситуацій та забезпечення ефективної адаптації до життєвих викликів. Основні положення, висновки та рекомендації дисертації мають наукову новизну, є цілком обґрунтованими та аргументованими, і пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях автора відображені всі ключові аспекти дисертаційного дослідження. Зміст дисертації повністю відповідає поставленій меті, наукові завдання, визначені автором, успішно вирішені, а мета дослідження досягнута. Робота виконана державною мовою.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Мініна Микити Олександровича відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 «Порядку проведення

експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

Дисертаційна робота Мініна Микити Олександровича на тему: «Особливості розвитку резильєнтності студентської молоді» може бути рекомендована до подання у спеціалізовану вчену раду.

Рецензент:

кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології,

Олена ШОПША